

Povjesničar koji ruši osnovna načela povijesne znanosti

U povodu knjige M. Brandta, *Život sa suvremenicima:
Političke uspomene i Svjetonazor*¹

Petar Korunić

“Mudrost odgaja sinove svoje,
i brine se za one koji je traže.
Tko ljubi nju, ljubi život,
i koji je rano traže, ispunit će se srećom.”
Biblija, Knjiga Sirahova, 4

Kada se pojave knjige povjesničara, a pogotovo naših najstarijih znanstvenika na području povijesne znanosti, s kojima oni žele zaokružiti svoj dugogodišnji radni vijek i dati određene ocjene, od njih u svemu očekujemo pametan savjet. Od njih kao znanstvenika i pedagoga, koji su svoj život posvetili znanstvenoj istini, očekujemo da nam daju pouke: da nam otkriju one trajne vrijednosti na kojima su gradili svoj znanstveni i pedagoški rad. Danas su nam te mudre pouke, posebno one o načinu i putu daljnjeg razvoja povijesne znanosti, potrebnije no ikada ranije.*

S tim u vezi, a u povodu knjige M. Brandta (“Život sa suvremenicima: Političke uspomene i Svjetonazor”), moram postaviti pitanje: da li je knjiga o kojoj ću ovdje raspravljati, opravdala naša očekivanja? Donosi li ona neke vrijednosti i pouke koje mogu utjecati na razvoj povijesne znanosti ili na bolju organizaciju znanstvene zajednice povjesničarstva? Na žalost, čitajući je, uvjerio sam se da ona sadržajem i načinom izlaganja ne samo da ne daje rješenja i pouke, nego da još više produbljuje krizu povijesne struke. U tom sadržaju, punom gorčine i optužbi, autor je izgubio svaku mjeru i prešao granicu dopuštenog i uobičajenog. Ispitajmo stoga onaj dio njezina sadržaja koji se odnosi na povjesničare i na povijesnu struku.

Prije svega, da li je riječ o historiografskom tekstu? Ne. Zašto onda uopće raspravljati o toj knjizi? Autor u podnaslovu knjige jasno ističe, a to je ujedno i naslov njezina prvog dijela, da je riječ o “političkim uspomename”. A politika i/ili “političke uspomene”, bar u načelu, ne bi trebale imati veze s povijesnom strukom, jer je to znanstveno i pedagoško područje. Nužno ih je odijeliti. To od nas traži mudrost i oprez. Naime, znanost mora ostati autonomna i slobodna. Politika, ako se previše miješa u znanost, dokida njezinu slobodu i

¹ M. Brandt, *Život sa suvremenicima: Političke uspomene i Svjetonazor*, Zagreb 1996.

* Mišljenja sam, naime, da se povijesna znanost odnosno profesionalna historiografija, u cjelini uzev, danas nalazi u krizi o kojoj ću detaljnije govoriti u posebnoj studiji.

autonomnost. Zašto onda u okviru “političkih uspomena” promatrati povijesnu struku i povjesničare, pogotovo ako oni nisu bili političari i/ili “politikanti”? Ili je ovdje netko ipak možda bio politikant?

Ako samo letimično prelistamo ovu knjigu (njegove “političke uspomene”) lako ćemo zamijetiti da M. Brandt stalno govori o povjesničarima i o Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. On je bio dugogodišnji član toga Odsjeka, svjedok, kako on ističe, mnogih zbivanja i događanja. To je, dakle, knjiga posebne vrste memoara i ispovijedi o “suvremenicima” s kojima je autor dijelio “život” (“život sa suvremenicima”). On se o njima, posebno kada je riječ o povjesničarima i o Odsjeku za povijest, što nas u ovom slučaju jedino zanima, izražava krajnje kritično i negativno. On u svojim “političkim uspomena” stalno naglašava da želi “izreći” apsolutnu istinu, i to: i kao svjedok mnogih događaja i kao povjesničar, dakle i kao znanstvenik. Ali pritom, kako ću pokazati, M. Brandt u svom tekstu ne slijedi znanstvene metode, već štoviše on razara osnovna načela povijesne znanosti i ruši njezine najvažnije vrijednosti.

3. M. Brandt je najžešći napad usmjerio prema pokojnom prof. J. Šidaku. Napadajući prof. Šidaka, jednog od najuglednijih povjesničara i pedagoga na Odsjeku za povijest, on je napao i druge povjesničare. Naime, prof. J. Šidak svojim je svestranim radom (kao znanstvenik, kao pedagog i kao dugogodišnji urednik “Historijskog zbornika”), a posebno sa svojim golemim znanjem i izuzetnom sposobnošću koju je iskazivao kao mentor, mnogo utjecao na razvoj povijesne struke u cjelini.

Taj veliki doprinos prof. Šidaka razvoju povijesne struke od 1945. godine dalje otkrivamo na svim razinama: na području povijesne znanosti uopće, na području razvoja i organizacije hrvatske historiografije, na području organizacije Odsjeka za povijest i Filozofskog fakulteta, na području uredništva znanstvenog časopisa i na području mentorstva i odgajanja brojnih generacija povjesničara. Posebno se isticao kao vrstan pedagog i predavač.² O svemu tome postoji povijesna građa, na osnovi koje pripremam opsežniju studiju.

Međutim, kako M. Brandt ocjenjuje prof. J. Šidaka i njegov rad a preko njega i sve one povjesničare koji su s njim surađivali i napokon kako prikazuje rad i organizaciju Odsjeka za povijest u cjelini? Ocjenjuje ih krajnje negativno i krajnje subjektivno. No, da bih mogao o tome dalje raspravljati, a budući da moje riječi ne pogađaju bit njegovih ocjena koje donosi u svojim “političkim uspomena”, nužno je da najprije upoznamo što M. Brandt kaže za prof. Šidaka a time i za Odsjek u cjelini:

Prvo, o osobinama prof. Šidaka:

- a) on je krajnje “ambiciozan i beskrupulozan”, egoista i “spletkar”; bio je “mrzitelj” ljudi;
- b) služi se svim mogućim sredstvima (spletkama, lažima, zlostavljanjima, proganjanjem ljudi itd.) samo da bi ostvario svoje “ultraambiciozne ciljeve”;
- c) ima posebnu “poznatu retoričnost” koju također vješto koristi da bi ostvario svoje egoistične ciljeve;
- d) često iskazuje “pomamno neprijateljstvo” (to je dakako posebno “Šidakovo pomamno neprijateljstvo”) prema “njemu nepoćudnim ljudima”;
- e) onemogućava druge da napreduju u struci tako što “gotove” disertacije “zadržava u svojoj ladici” i do tri godine;
- f) “njemu nepoćudnim ljudima” odugovlači s objavljivanjem radova u “Historijskom zborniku”;
- g) vrlo vješto organizira “kampanje” protiv “sebi nepoćudnih ljudi” i proganja ih;

² Usp. o tome: Šidakov zbornik, Historijski zbornik XXIX-XXX, Zagreb 1976.-77., str. 1-11

h) vrlo vješto “podjarmljuje ljude” i manipulira s njima; budući da je “bio kadar učiniti sve”, Šidak je “naprasito i silovito” polemizirao s drugima, ugrožavao im život i time ih “namjerno namjeravao usmrtili” itd.

Drugo, o “ultraambicioznim ciljevima” prof. Šidaka:

- a) krajnji cilj prof. Šidaka bio je da bude izabran za profesora na Katedri za hrvatsku povijest;
- b) da bude izabran za akademika;
- c) da na Odsjeku za povijest te na Filozofskom fakultetu i u Akademiji znanosti i umjetnosti, a preko njih i u svim znanstvenim institucijama, u svojim rukama koncentrira i zadrži svu moć;
- d) na taj način da zagospodari hrvatskom historiografijom i cjelokupnom povijesnom strukom: “taj uspjeh omogućio bi Šidaku totalnu diktaturu u povijesnoj znanosti u nas”, itd.

Treće, o posebnim “metodama” prof. Šidaka:

- a) Šidak se služi svim sredstvima da bi ostvario “ultraambiciozne ciljeve jednoga egoista”;
- b) on je “onemogućavao pravomoćni izbor” nastavnika na Fakultetu;
- c) on je “šikanirao” i proganjao “sebi nepoćudne ljude”, to je tzv. “Šidakova metoda proganjanja njemu nepoćudnih ljudi”;
- d) primjenjivao je “metode otezanja”, tj. “gotove” disertacije je “zadržavao u svojoj ladici” sa ciljem da spriječi obranu i da otegne stručno napredovanje pojedinaca (izbor za “docenturu”);
- e) ako dakle ima nekog interesa, u cilju njegovih spletki, on je “onemogućavao doktoriranje”;
- f) on je “podjarmljivao ljude” na Odsjeku za povijest;
- g) Šidak je stvarao neprijateljstva i razvijao “kampanje” protiv pojedinaca i protiv njihovih knjiga i radova;
- h) on će “učiniti sve što može” samo da bi drugome onemogućio da dobije novac za znanstvena putovanja;
- i) Šidak se svada sa “sebi nepoćudnim ljudima”, a osobito s povjesničarima, koje je “mrzio i proganjao do smrti”; “neprijateljstvo među njima trovalo je odnose na Odsjeku za povijest i polariziralo ljude”;
- j) vrhunac svega toga jest da je Šidak bio spreman na sve, čak da svjesno i “namjerno usmrtili”: on je “sebi nepoćudne ljude” toliko “silovito i naprasito napadao”, kao na primjer prof. M. Baradu, “svjestan da mu pogoršava zdravstveno stanje”, a to je radio zato jer ga je “namjerno namjeravao usmrtili”;

Četvrto, o odnosu prof. J. Šidaka prema M. Brandtu:

- a) Brandt je 1951. godine bio izabran za “predavača” na predmetu “Novovjekovna hrvatska povijest” u Odsjeku za povijest, ali je taj “pravomoćni izbor” prof. Šidak “onemogućio”.
- b) Brandt je zatim 1952. godine bio izabran za asistenta na predmetu “Opća povijest srednjeg vijeka” u istom Odsjeku; međutim, prof. Šidak ga je odmah počeo “proganjati”.
- c) Zbog “unutrašnjih razračunavanja” u Akademiji, M. Brandt je dakle “prešao” na Filozofski fakultet; a o tome je zaključio ovo: “Ali upravo to me je, na Fakultetu, bacilo u ambijent Šidakovih spletki, gdje sam postao jednim od ciljeva njegove mržnje sve do kraja njegova života” (str. 185).
- d) Brandt je na Filozofskom fakultetu “volio i poštivao svoga profesora” M. Baradu. Cijenio ga je “kao vrsnog znanstvenika” i kao “sina drevnoga hrvatskoga tla u Dalmaciji”. Na drugoj strani, “Šidak je oko sebe skupljao svoje podanike koji su stvarali karijeru dodvoravajući se njegovoj silničkoj moći”. U to “sluganstvo ubrajala se nelojalnost prema Baradi”. A onda je zaključio ovo: “Ja tim putem nisam mogao ići, a to je bilo dovoljno da me

- izvrgne zlostavljanjima koja su potrajala 30 godina. Ipak, za sve to vrijeme nikad nisam učinio ni jednu gestu da Šidaku uzvratim za njegova zlodjela. Smatrao sam da mu svagdje moram uzvraćati 'kruhom' na njegovo obaranje kamenih stijena na mene. Za takve postupke imam i danas živih svjedoka." (str. 185)
- e) Brandt je 1954. god. na Filozofskom fakultetu "prijavio doktorsku tezu"; međutim, "oko održavanja obrane i promocije vodile su se velike borbe. Šidak je poduzimao sve da odgodi obranu", a na "samoj obrani" ga je "šikanirao". (str. 55)
- f) "Odmah nakon toga", tj. "krajem 1954. godine", M. Brandt je "prijavio habilitaciju"; tim se "postupkom dobivala docentura"; međutim, Šidak je "i opet primjenjivao metode otezanja", tako da "su u svemu protekle dvije i pol godine" (na drugom mjestu kaže "tri godine") do njegova "natječaja za docenturu i izbora za to nastavničko mjesto", tek 1957. godine, iako je "Katedra na kojoj je bio asistent bila vakantna i redovna se nastava nije obavljala"; to je bila posebna Šidakova "metoda proganjanja". (str. 55-64)
- g) Brandt je u međuvremenu objavio 1955. god. "docentsku habilitacijsku raspravu" kao knjigu pod naslovom "Wyclifova hereza i socijalni pokreti u Splitu krajem XIV. stoljeća"; međutim, Šidak je odmah organizirao "kampanju" protiv njegove knjige.
- h) Nadalje, prof. Šidak je M. Brandtu onemogućavao i otezao da objavi njegove znanstvene radove u "Historijskom zborniku".
- i) Napokon, kao kruna svega, prof. Šidak je (zajedno s drugim povjesničarima na Odsjeku za povijest) onemogućavao M. Brandtu da se bavi istraživanjem hrvatske povijesti.
- j) Na taj način Šidak mu se je pokazivao kao "najljući neprijatelj", ali je ipak Brandt "vjerovao" da "svom najljućem neprijatelju treba uzvraćati dobrom, a ne zlom".
- k) Prema tome, prof. Šidak je M. Brandta neprestalno "proganjao", mrzio, bio mu je "najljući neprijatelj", onemogućavao mu je da napreduje u struci, otezao je s objavljivanjem njegovih znanstvenih radova, onemogućavao mu je da se bavi hrvatskom povijesti, "zlostavljao" ga je preko 30 godina itd.
- Peto, o posljedicama takve Šidakove "kampanje":
- a) Na sve to, tj. na sve spomenute "Šidakove manevre", M. Brandt je "gledao" kao "na bolesne pojave koje prije svega treba žaliti". Ali posljedice su ipak bile slijedeće.
- b) "Do kraja pedesetih godina", zbog svih navedenih razloga, Brandt se "našao u potpunoj znanstvenoj blokadi". Nije mu "bilo dopušteno da piše o hrvatskoj povijesti" i "iz nje" su ga, "svaki iz svojih razloga", "potiskivali svi": G. Novak, V. Bogdanov, J. Šidak i N. Klaić.
- c) Brandt se tako našao u "potpunoj izolaciji". O posljedicama svega toga on u svojim "političkim uspomename" svjedoči ovo: "Svi ti događaji, koji su se redali više od deset godina gotovo su me slomili. Srušila se u meni svaka vjera da će međuljudski odnosi u društvu koje su proglašavali novim, ikada biti sazdana in časnim, istinoljubivim i korektnim međuljudskim kriterijima. Gubio sam volju za život i rad." A onda je, nakon što je naslijedio imetak od roditelja i prodao ga, kupio "jedno osebujno zemljište u ribarskom seoce-tu Vrboska na otoku Hvaru", gdje je započeo graditi kuću. Godine 1960. kuća je sagrađena ali nije "dovršena do kraja", jer je trebalo urediti "unutra i okoliš". Sve je to, bježeći iz Zagreba svako ljeto na Hvar, uradio sam: "Sve sam to, svakoga ljeta, od lipnja do kraja rujna, uradio sam. Hrupu lomljena kamena pretvorio sam u niz terasa, tesao i betonirao zidice, u kamenu dubao okrugle podzidane jame i u njih dovezio plodnu zemlju, sadio čemprese, oleandre, lavandu i ružmarin, breskve i lozu, tucao kameni šljunak

i njime posipao staze i dvorište, podizao ogradu oko terena od suhozida. A uveče, ako nisam bio tjelesno suviše umoran, čitao sam i pisao. – Boravci i rad u Vrboskoj pomogli su mi da savladam beznade, i kad bih se podjesen vraćao u Zagreb imao sam dovoljno snage za rad na Fakultetu, u potpunoj izolaciji, posvećujući se isključivo nastavi: predavanjima, ispitima i znanstveno-istraživačkom radu.”³

Nakon tih riječi, nakon što smo preko njegovih “političkih uspomena” upoznali sve te strahote i tragedije, pogledajmo ipak jesu li njegove “uspomene” istinite. To svakako moramo. Jer kakve su se to strahote i “katastrofe” događale na Odsjeku za povijest? Ako je sve to istina, a M. Brandt nas uvjerava da on govori istinu, onda su ta “zlodjela” u svakom pogledu uzrokovala mnoge tragedije i “katastrofe” (on kaže: “sve se uvijek svršava katastrofama”).

Prvo, najveća “katastrofa” pogodila je dakako samog M. Brandta. Mogao je postati vrsni povjesničar, ali je to svojim “zlodjelima” omeo Šidak, a njemu su u tome pomagali svi oni koje je on “podjarmio” i koji su postali njegovi “otvoreni i apsolutni privrženici”, a to je većina nastavnika na Odsjeku za povijest. Zbog svega toga M. Brandt se je povukao u osamu i izolaciju. Umjesto da ostane u Zagrebu, da radi u arhivima i da piše naučne rasprave, on je svako ljeto morao pobjeći na predivni sunčani Hvar i tamo “tucati kameni šljunak” te “tesati i betonirati zidiće”! Zašto je tu “kaznu” morao podnositi?

Koliko znam, prof. J. Šidak je za to vrijeme, svako ljeto, ostajao u Zagrebu i radio: radio u arhivima, pisao rasprave, uređivao znanstveni časopis, vodio mnoge razgovore sa suradnicima, pomagao mladim povjesničarima, čitao im i ispravljao radove itd.

No, nakon što sam pročitao Brandtove “političke uspomene”, i nakon što su me one osvjestile, sada mi se ipak čini da je sve to prof. Šidak radio iz čiste zlobe: samo da bi mogao još više ojačati svoju “silničku moć”! Neozbiljno.

Drugo, ove su “katastrofe” svakako morale poremetiti organizaciju i rad na Odsjeku za povijest u cjelini. Ako je sve to istina, te su “katastrofe” bile golemih razmjera!

Treće, te su “katastrofe” dakako morale poremetiti i razvoj hrvatske historiografije itd.

Budući da M. Brandt u svojim “političkim uspomena”, kako smo vidjeli, donosi “nove spoznaje” o svemu tome, nova svjedočanstva o tim zbivanjima važnim za sve nas, moram najprije ispitati: a) da li je u otkrivanju “apsolutne istine” primijenio neku novu znanstvenu metodu, jer on kaže ovo: “ili ću istinu izreći ja, ili će ona za vazda ostati sakrivena”; b) da li je svoje “uspomene” osnivao na povijesnim izvorima, jer on istinu “izriče” i kao povjesničar, dakle kao znanstvenik.

Nakon što sam proučio njegove “političke uspomene” zaključio sam da su one novost samo utoliko što je on sada svoje “uspomene” napisao i time ih “ovjekovječio”; do sada ih je, preko 40 godina, širio samo usmenim putem, svugdje i na svakom koraku, u svakoj prilici. No idemo redom.

M. Brandt u svojim “političkim uspomena” nije primijenio, niti je to mogao, neku novu znanstvenu metodu. Novost je jedino u tome, uvjerali, što on sada područje znanosti i pedagogije promatra preko “političkih uspomena”, dakle unutar politike. Na drugoj strani, kada je riječ o vjerodostojnosti njegovih tvrdnji, jedno je sigurno: on se na povijesne izvore ne poziva, za njega oni ne postoje! Da li možemo zamisliti povjesničara, koji želi “izreći” istinu, a ne poziva se na izvore?

Ne pozivajući se dakle na izvore, on svoje “uspomene” o tim “katastrofama”

³ M. Brandt, Život sa suvremenicima, nav. djelo, str. 67-68

isključivo osniva na subjektivnom doživljaju: na temelju osobnog iskustva, donosi ih kao “svjedok istine”, kao suvremenik tih zbivanja i, što je po njemu najmjerodavnije, donosi ih kao čovjek čvrstih uvjerenja u istinu i istinoljubivost, donosi ih kao čovjek koji “ne pozna laži”, kao čovjek koji vjeruje da samo “svekolika himnička dobrotu” i istina može postati “temelj opstanka”.

Prema tome, M. Brandt svoja svjedočanstva o svemu što sam naveo ne osniva na dokumentima i na povijesnim izvorima, već isključivo na subjektivnom doživljaju. Zapravo, dokumenti ga demantiraju. Zato se na njih i ne poziva. Međutim, on dobro zna da “povijesnu istinu” o spomenutim zbivanjima i “tragedijama” moraju “izreći” povjesničari. U tom smislu on donosi ove riječi: “Obično se kaže ‘povijest će reći istinu’ o nekom zbivanju. Praktički to znači da će tu istinu izreći povjesničari.”

Dakako, povjesničar kao znanstvenik, ako to jest, može “istinu izreći” o nekom zbivanju prije svega na osnovi povijesnih izvora. Ali, iako povjesničar po struci, M. Brandt se ne poziva na povijesne izvore. Očito je uvjeren da o svemu tome nema povijesnih izvora i da će on, kao “još jedini živi svjedok tih događaja”, zauvijek “izreći” jedinu i apsolutnu istinu.

Na sreću, o svemu tome imamo obilje izvanrednih povijesnih izvora. Nalaze se u Arhivu Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Arhiv je veoma dobro sređen. U tom Arhivu nalazimo vrijedne dokumente koji sežu od otvaranja našeg Sveučilišta 1874. godine do danas. Na temelju te bogate povijesne građe možemo rekonstruirati gotovo sve važnije događaje na Filozofskom fakultetu u prošlosti. Možemo pratiti povijest pojedinih predmeta, povijest pojedinih katedara te Odsjeka za povijest i svih Odsjeka i Fakulteta u cjelini. Postoje dokumenti o svakom nastavniku (osobni spisi), o njegovom doktoratu, o napredovanjima, o onome što je radio. Tu se nalaze brojni dokumenti i izvještaji o svim disertacijama, magisterijima i naučnim radovima, projektima i nastavnim planovima. Posebno su dragocjeni zapisnici sjednica Fakultetskog vijeća (danas: Znanstveno-nastavnog vijeća). Svi ti dokumenti svjedoče o aktivnosti nastavnika na razini nastavnog predmeta, katedre, Odsjeka, na razini Fakulteta i napokon na razini Sveučilišta i Hrvatske. Posebno su, nadalje, dragocjeni dokumenti o studentima. Predivna je i bogata ta povijesna građa. Odsjek za povijest je na svojoj sjednici prihvatio prijedlog da na osnovi te građe napišemo povijest pojedinih predmeta, katedara i povijest Odsjeka u cjelini od 1874. god. do danas.

Imajući dakle na umu tu povijesnu građu, provjerimo tvrdnje M. Brandta na povijesnim izvorima: ispitajmo da li su istinite njegove tvrdnje o spomenutim “katastrofama” i “izvorima zla” na Odsjeku za povijest, a koje on donosi u svojim “političkim uspomename”.

Ako pažljivo pročitamo njegovu knjigu lako možemo uočiti ovo: za sve navedene tvrdnje o silnim “zlodjelima” i “katastrofama” na Odsjeku za povijest on donosi vrlo malo konkretnih dokaza, i to samo dokaza subjektivne naravi. Ispitajmo sve to i krenimo tragom njegovih najjačih dokaza na osnovi kojih je stvarao svoje zaključke.

Slučaj vezan uz disertaciju i docenturu M. Brandta. Svoj najjači dokaz da ga je prof. J. Šidak “proganjao” i “izvrgnuo neizmjernim zlostavljanjima”, M. Brandt vezuje uz obranu disertacije i uz “postupak dobivanja docenture”. Idemo redom. Najprije upoznajmo neke osnovne podatke, a zatim njegov tekst o tome.

- a) Brandt je 1952. god. izabran za asistenta na Filozofskom fakultetu na predmetu “Opća povijest srednjeg vijeka” u Odsjeku za povijest. Na tom Fakultetu radi od 26. kolovoza 1952. godine.
- b) Od listopada 1952. do prosinca 1953. god. boravi na specijalizaciji u Parizu i Londonu. Za to vrijeme nastavlja raditi na disertaciji i na habilitacijskoj ras-

- pravi, koje je prije više godina započeo u Zagrebu.⁴
- c) O prijavi i obrani disertacije on piše slijedeće: “Poslije povratka iz Engleske podnio sam Fakultetu prijavu doktorske teze. Kao ocjenjivači određeni su profesori Barada, Gortan (za latinski jezik) i Šidak. Oko održavanja obrane i promocije vodile su se velike borbe. Šidak je poduzimao sve da odgodi obranu, a na samoj obrani toliko me je šikanirao da su profesori Barada i Gortan otvoreno protestirali pred cijelim auditorijem.”⁵
- d) O habilitaciji i o dobivanju docenture piše ovo: “Odmah nakon promocije prijavio sam (krajem 1954.) i habilitaciju. Tada se tim postupkom dobivala docentura. Katedra na kojoj sam bio asistent bila je još vakantna i redovna se nastava nije obavljala. Imenovana je komisija u koju su ušli profesori Barada, Milko Kos iz Ljubljane (tajnik Slovenske akademije nauka) i Šidak. On (tj. prof. Šidak; op. P. K.) je i opet primjenjivao metode otezanja, tako da su u svemu protekle dvije i pol godine do moga natječaja za docenturu i izbora na to nastavničko mjesto (1957.)”⁶
- e) Nakon što je uz to naveo i neka druga “zlodjela” prof. Šidaka i drugih povjesničara prema njemu, naveo je ovo: “Svi događaji koji su se redali posljednjih sedam godina, od 1950. do 1957. veoma su me se teško dojmili. Gubio sam volju za rad i želio sam se okaniti povijesti. Povukao sam se u sebe i čitao beletristiku. (...) Potpuno sam zanemario svaki trud oko osobne afirmacije. I sam svoj položaj na Fakultetu prepustio sam vremenu. Bilo mi je dodijeljeno pravo da studentima predajem kolegij o srednjovjekovnoj historiografiji i da održavam ispite. Obavljao sam sve to savjesno, u uvjerenju da docenturu neću dobiti nikad.”⁷
- f) O tome zatim ponovo piše ovo: “Do moga izbora za docenta došlo je tek 1957. dvije i pol godine nakon što sam predao Vijeću habilitacijsku raspravu. Ali, Šidakovi manevri koji su takvo otezanje, suprotno nastavnoj potrebi za popunjenjem katedre, ostvarivali, nisu me više pogađali. Gledao sam na njih kao na bolesne pojave koje prije svega treba žaliti.”⁸
- g) Na kraju je o tome zaključio: “U tom razdoblju zadesio me je na stručnom planu još jedan težak udarac. Godine 1957. umro je profesor Barada, i ja sam se našao potpuno osamljen na Fakultetu. Nakon što sam 1954. podnio svoju docentsku habilitacijsku raspravu, pa je ona i obranjena te godine, docenturu sam dobio tek tri godine kasnije (1957.) a o tome je, poslije Baradine smrti, odlučivao isključivo Šidak.”⁹
- Stvarnost je, međutim, bila potpuno drugačija. Od svega toga što tvrdi M. Brandt gotovo ništa nije istina.

O izboru M. Brandta za asistenta. Prilikom izbora M. Brandta za asistenta 1952. godine, prof. Šidak se na sjednici Fakultetskog vijeća od 10. lipnja 1952. založio za taj izbor. Smatrao je “potrebnim da kao predstojnik seminara (tj. nastavnog predmeta: Opća povijest srednjeg vijeka; op. P. K.) za koji Brandt treba da bude izabran istakne ove Brandtove prednosti: poznavanje više jezika i materijalističko shvaćanje povijesti,¹⁰ kao osnovnog preduvjeta za svaki ozbiljni rad na historijskoj nauci.” Budući da spomenuti seminar iz Opće povijesti srednjeg vijeka, nastavio je prof. Šidak, “oskudijeva prije svega na pismenim radnjama studenata”, i s obzirom na “mogućnost da se studentima olakša rad na upoznavanju izvora i literature”, on je predložio da se Brandtu “povjeri

⁴ Arhiv Filozofskog fakulteta, M. Brandt, osobni spisi, biografije, izvještaji.

⁵ M. Brandt, *Život sa suvremenicima*, nav. djelo, str. 55

⁶ M. Brandt, *Život sa suvremenicima*, nav. djelo, str. 55-60

⁷ M. Brandt, *Život sa suvremenicima*, nav. djelo, str. 59-60

⁸ M. Brandt, *Život sa suvremenicima*, nav. djelo, str. 60

⁹ M. Brandt, *Život sa suvremenicima*, nav. djelo, str. 63-64

¹⁰ Usp. o tome: M. Brandt, Današnje naše mogućnosti upoznavanja materijalističkog pogleda na historiju, *Historijski zbornik I*, Zagreb 1948.

briga oko proseminara sa tim zadacima”. Mislio je “da se to može uraditi jer je Brandt već nekih pet godina asistent u Historijskom institutu Akademije i uz to dovršava svoju disertaciju”. Na kraju je prof. Šidak podržao prijedlog da se M. Brandta izabere za asistenta i izjavio da će kao “pročelnik obaju seminara za opću povijest srednjeg i novog vijeka pružiti Brandtu svu moguću pomoć i suradnju”. Na prijedlog prof. G. Novaka i prof. Šidaka prešlo se na izbor i M. Brandt je bio izabran većinom glasova.¹¹

Tu jasno vidimo da se je prof. Šidak, već prilikom izbora M. Brandta za asistenta, zauzeo za njega i javno mu obećao “svu moguću pomoć i suradnju”. To što je obećao nije nikada prekršio. O tome ću kasnije više reći, kao i o Brandtovu izboru za “predavača” na novovjekovnoj hrvatskoj povijesti u Odsjeku za povijest 1951. godine, ali se sam “zahvalio” na tom izboru.

O disertaciji. Kada se krajem 1953. vratio iz Engleske, M. Brandt je početkom 1954. Fakultetskom vijeću Filozofskog fakulteta podnio “prijavu doktorske teze”.¹² Predsjednik komisije za ocjenu disertacije bio je prof. M. Barada, a članovi komisije prof. V. Gortan i prof. Šidak. Prema dokumentima koje sam pregledao, nije bilo nikakvih problema oko obrane, niti je prof. Šidak mogao “otezati” s obranom, jer je sve ovisilo o glavnom ocjenjivaču prof. Baradi. Prema zapisniku koji se vodio na obrani, prof. Šidak je postavio određene primjedbe, ali je obrana protekla vrlo korektno. Koliko se može utvrditi, iste godine (1954. g.) M. Brandt je predao i obranio disertaciju i postao dr. povijesnih znanosti. Danas sve to traje znatno duže. Na obrani tražimo znatno više od kandidata, tražimo da promijeni i dopuni dijelove disertacije, i nitko od toga ne pravi problem, nitko u tome ne vidi “šikaniranje”. No, da bi postao docentom, M. Brandt je morao još predati i obraniti habilitacijsku radnju. Istražimo taj slučaj.

M. Brandt je o predaji i obrani svoje habilitacijske radnje iznio brojne neistine. Na tim je izmišljotinama godinama gradio jezive optužbe koje je sada “ovjekovječio” u knjizi. Upoznajmo redom te neistine.

- a) M. Brandt tvrdi da je “krajem 1954. godine”, odmah nakon obrane disertacije, “prijavio habilitaciju”. Tu tvrdnju ponavlja na više mjesta (str. 55, 60, 64). Međutim, to nije istina. *Istina je ovo:* M. Brandt je habilitacijsku raspravu prijavio Fakultetu početkom svibnja 1955. godine.¹³ Odmah potom na sjednici Fakultetskog vijeća od 13. svibnja 1955. prihvaćena je njegova molba u kojoj je tražio da mu se “odobri postupak za habilitaciju”.¹⁴
- b) Brandt tvrdi da je tada “imenovana komisija” za ocjenu habilitacijske radnje i obranu u “koju su ušli profesori Barada, Milko Kos iz Ljubljane i Šidak”. Ni to nije istina. *Istina je ovo:* tada je izabrana komisija u ovom sastavu; prof. M. Kos (kao predsjednik komisije i glavni ocjenjivač) te prof. G. Novak i prof. J. Šidak kao članovi komisije. Prema tome, prof. Barada nije bio u toj komisiji, jer je tada već bio u mirovini, niti je bio glavni ocjenjivač kako se to može zaključiti iz Brandtova teksta.
- c) Brandt tvrdi da je krajem 1954. godine ne samo predao nego i obranio habilitacijsku raspravu: “nakon što sam 1954. podnio svoju docentsku habilitacijsku raspravu, pa je ona i obranjena te godine” (str. 64). Ni jedno ni drugo nije istina. *Istina je ovo:* prvo, kako smo upoznali, M. Brandt je “svoju docentsku habilitacijsku raspravu” predao u svibnju 1955. godine, a molba mu je na Fakultetskom vijeću prihvaćena 13. svibnja 1955. i tek je zatim, najvje-

¹¹ Arhiv Filozofskog fakulteta, Zapisnici Fakultetskog vijeća 1952. godine, sjednica Vijeća od 10. lipnja 1952. godine

¹² Naslov disertacije: M. Brandt, “Privredni i društveni odnosi u Splitu od VII. do kraja XIV. stoljeća”, Zagreb 1954. godine

¹³ Naslov habilitacijske radnje: M. Brandt, “Wyclifova hereza i socijalni pokreti u Splitu krajem XIV. stoljeća”, Zagreb 1955.

¹⁴ Arhiv Filozofskog fakulteta, Zapisnici Fakultetskog vijeća 1955. godine, sjednica Vijeća od 13.V.1955.

rojatnije početkom rujna iste godine, ta radnja poslana ocjenjivačima. Drugo, obrana habilitacijske rasprave mogla se održati tek kada glavni ocjenjivač (prof. M. Kos) podnese svoju ocjenu radnje; na osnovi te ocjene, drugi ocjenjivači je supotpisu ili daju svoju ocjenu. Prof. M. Kos je svoju ocjenu Brandtove habilitacijske radnje datirao u Ljubljani 1. ožujka 1956. godine, i tek zatim ju je poslao u Zagreb. Na osnovi te ocjene prof. G. Novak je dao svoju ocjenu, koju je datirao 10. ožujka 1956. godine. Na temelju prve i druge ocjene, prof. Šidak je dao svoju ocjenu koju je datirao 28. ožujka 1956. godine.¹⁵ Odmah zatim, brže nije moglo biti, na sjednicama Fakultetskog vijeća Filozofskog fakulteta od 30. ožujka i 21. travnja 1956. godine, čitao se je izvještaj “odbora za ocjenu habilitacijske radnje dr. M. Brandta”. Izvještaj komisije za ocjenu te radnje čitao je prof. Šidak. Na sjednici Fakultetskog vijeća od 21. travnja 1956. taj je izvještaj jednoglasno prihvaćen, te je zaključeno da se “habilitacijski postupak” nastavi.¹⁶

- d) Tu dakle ne nalazimo nikakve “Šidakove metode otezanja”, koju je M. Brandt izmislio. Naprotiv, lako je uočiti da se je prof. Šidak veoma žurio sa predajom svoje ocjene da bi cjelokupni izvještaj komisije dospio već na sljedeću sjednicu Fakultetskog vijeća. Prema tome, sve je išlo svojim normalnim tokom. Kada je taj izvještaj prihvatilo Fakultetsko vijeće, više obrana habilitacijske radnje nije ovisila o ocjenjivačima, a pogotovo ne o prof. Šidaku, nego o tom Vijeću, jer se tada obrana habilitacije održavala na sjednicama Fakultetskog vijeća.
- e) Brandt je habilitacijsku radnju branio pred Fakultetskim vijećem 12. lipnja 1956. godine. Kada je obrana završila, Vijeće mu je priznalo da, nakon uspješne obrane, sada “ima naučne kvalifikacije za docenta”. Zatim mu je Vijeće odmah dodijelilo naslov “privatnog docenta” i “privatnu docenturu”. Nakon toga, na temelju “provedenog izbora” o dodjeli M. Brandtu naslova “privatnog docenta” (i “privatne docenture”), provedenog na sjednicama Fakultetskog vijeća od 12. i 28. lipnja 1956. godine, Sveučilišni savjet Sveučilišta u Zagrebu je 19. studenog 1956. donio “odluku” kojom je potvrdio taj izbor za “privatnog docenta”.¹⁷

Četvrto, o izboru za docenta.

M. Brandt je o svom izboru za docenta iznio brojne neistine. Ovdje ih moram ponovo navesti. Ukratko, on tvrdi ovo: “Nakon što sam 1954. podnio svoju docentsku habilitacijsku raspravu, pa je ona i obranjena te godine, docenturu sam dobio tek tri godine kasnije (1957.) a o tome je, poslije Baradine smrti, odlučivao isključivo Šidak” (str. 64). Na drugom mjestu piše: “Odmah nakon promocije prijavio sam (krajem 1954.) i habilitaciju. Tada se tim postupkom dobivala docentura.” Međutim, Šidak “je i opet primjenjivao metodu otezanja, tako da su u svemu protekle dvije i pol godine do moga natječaja za docenturu i izbora za to nastavničko mjesto (1957.)” (str. 56). I zatim još ovo: “Do moga izbora za docenta došlo je tek 1957. dvije i pol godine nakon što sam predao Vijeću habilitacijsku raspravu. Ali, Šidakovi manevri koji su takvo otezanje, suprotno nastavnoj potrebi za popunjenjem Katedre, ostvarivali, nisu me više pogadali. Gledao sam na njih kao na bolesne pojave koje prije svega treba žaliti” (str. 60). Međutim, ništa od toga nije istina.

Istina je ovo: M. Brandt je, kako smo upoznali, svoju habilitacijsku raspravu predao Fakultetu početkom svibnja 1955. godine; na sjednici Fakultetskog vijeća od 13. svibnja 1955. prihvaćena je njegova molba da mu se “odobri postupak

¹⁵ Usp. habilitacijsku radnju i ocjene te radnje M. Brandta (vidi bilj. br. 13); Arhiv Filozofskog fakulteta. Ocjena prof. Šidaka razlikuje se, po svojoj kritičnosti, od ocjene glavnog ocjenjivača. Dao je dobre i posve točne primjedbe. U cjelini, ocjena prof. Šidaka ove radnje je pozitivna.

¹⁶ Arhiv Filozofskog fakulteta, Zapisnici Fakultetskog vijeća 1956., sjednica Vijeća od 30.III. i 21.IV.1956.

¹⁷ Arhiv Filozofskog fakulteta, Zapisnici Fakultetskog vijeća 1956., sjednica Vijeća od 12. i 28.VI.1956.; Odluka Sveučilišnog savjeta od 19. studenog 1956., osobni spisi M. Brandta, Arhiv Filozofskog fakulteta.

za habilitaciju". Međutim, slijedeći je događaj za našu raspravu posebno važan: prof. J. Šidak je na prvoj redovitoj sjednici Fakultetskog vijeća od 15. listopada 1955. god. iznio prijedlog "da se raspiše natječaj za popunjenje jednog mjesta docenta pri katedri za opću povijest srednjeg vijeka". Bio je to prijedlog za docentsko mjesto namijenjeno M. Brandtu. Prijedlog je prihvaćen ("s rokom natječaja od 3 mjeseca") i odmah je izabrana komisija za ocjenu rezultata tog natječaja u sastavu: prof. J. Šidak, prof. G. Novak i prof. V. Bogdanov.¹⁸

Dogodilo se je dakle nešto što se rijetko kada događa: odmah nakon što je M. Brandt predao svoju habilitacijsku raspravu, prof. Šidak je već na prvoj sjednici tog Vijeća – prije no što je habilitacija obranjena i štoviše prije no što je radnja ocijenjena – predložio da se za M. Brandta raspiše natječaj za docenta! Očito je bio uvjeren da će za to vrijeme komisija ocijeniti njegovu radnju i da će se održati obrana. No, to je ovisilo o prvom ocjenjivaču, o prof. M. Kosu.

Zar to nije najbolji dokaz da tvrdnje M. Brandta nisu istinite, da on ne govori istinu? Zar to nije dokaz da se prof. Šidak drži svoga obećanja iz 1952. kada je rekao da će "pružiti Brandtu svu moguću pomoć i suradnju"? No, nastavimo dalje provjeravati Brandtove tvrdnje i njegove "političke uspomene".

Tek nakon što je M. Brandt 12. lipnja 1956. obranio habilitacijsku raspravu mogla je komisija za ocjenu rezultata natječaja podnijeti izvještaj. Budući da je, na spomenuti prijedlog prof. Šidaka, već bio raspisan natječaj za mjesto docenta, ali samo na rok od tri mjeseca, na jesen 1956. trebalo je ponovo raspisati isti natječaj sa istom već izabranom komisijom. Ta je komisija za ocjenu rezultata tog natječaja podnijela svoj izvještaj početkom studenoga 1956. godine. Odmah zatim, na sjednici Fakultetskog vijeća od 17. studenog 1956. godine, prof. Šidak je čitao Izvještaj komisije "za ocjenu rezultata natječaja za docenta pri katedri za opću povijest srednjeg vijeka i prijedlog da se na to mjesto izabere dr. M. Brandt". Izvještaj je prihvaćen i na istoj je sjednici Vijeća M. Brandt izabran za docenta. Zatim je Fakultetski savjet Filozofskog fakulteta, na sjednici od 11. prosinca 1956. godine, "potvrdio" taj izbor. Napokon, na temelju tog izbora na Filozofskom fakultetu (od 17. studenog i 11. prosinca 1956. godine), Sveučilišni savjet je na sjednici od 18. siječnja 1957. godine donio "odluku" kojom se "dr. M. Brandta potvrđuje za docenta pri katedri za opću povijest srednjeg vijeka" na Filozofskom fakultetu.¹⁹

Na osnovi dokumenata koje sam iznio posve je jasno da su mnoge tvrdnje M. Brandta neistinite. Najblaže rečeno, to je vrhunac neozbiljnosti i neodgovornosti. Zbog svega toga gotovo da je nepotrebno dalje analizirati njegov tekst, ali to ipak činim jer njegova knjiga treba da služi kao primjer kako ne treba raditi! Zato ću analizirati još neke njegove tvrdnje.

"Slučaj zaslužnog povjesničara" J. Lučića. Da bi pokazao "što je sve Šidak bio kadar učiniti", da bi nas potpuno uvjerio da je i njemu tobože učinio sve ono što je naveo, M. Brandt je iznio i "slučaj" povezan s J. Lučićem. Prepustimo najprije da nas M. Brandt upozna s tim slučajem:

"Kao ilustraciju, što je sve Šidak bio kadar učiniti, navest ću slučaj zaslužnog povjesničara Josipa Lučića. Početkom 1995. objavljen je u znanstvenom časopisu Filozofskog fakulteta *Radovi* nekrolog netom preminulom J. Lučiću. Obično se kaže 'povijest će reći istinu' o nekom zbivanju. Praktički to znači da će istinu izreći povjesničari. Ali u nekrologu o Lučiću prešućuje se središnji i sudbonosni događaj iz života toga znanstvenika. On je 6 godina radio kao asistent na katedri za srednjovjekovnu povijest Hrvatske, a onda, odjednom, od 1958, taj nagrađivani student i asistent, školovani stručnjak za medievalnu latinštinu i pomoćne povijesne znanosti, nije više sveučilišni asistent nego 15 godina radi

¹⁸ Arhiv Filozofskog fakulteta, Zapisnici Fakultetskog vijeća 1955. godine, sjednica Vijeća od 15.X.1955. god.

¹⁹ Arhiv Filozofskog fakulteta, Zapisnici Fakultetskog vijeća 1956. godine, sjednica Vijeća od 17.XI.1956; i M. Brandtovi osobni spisi, Rješenja Sveučilišnog savjeta od 18. siječnja 1957.

kao nastavnik na osnovnoj školi u Bregani, na jednoj industrijskoj školi i, najzad, kao profesor, na dvjema gimnazijama u Zagrebu. – Što se to dogodilo i kakvu katastrofu kriju navedene brojke? Budući da sam danas još jedini živi svjedok tih događaja, ili ću istinu izreći ja, ili će ona za vazda ostati sakrivena. – Nakon povlačenja u mirovinu prof. Barade, kojem je Lučić bio asistentom, J. Šidak i njegova štićenica Nada Klaić, poznati Herostrat hrvatske povijesti, počeli su ostvarivati plan da Lučića uklone s katedre. Prof. Klaić mu je čak onemogućavala da se služi fakultetskom knjižnicom, a Šidak mu je dovršenu doktorsku radnju 3 godine zadržavao u svojoj ladicici kako ne bi mogao doktorirati i postati docentom. Najzad, u očaj dotjerani Lučić zaprijetio je objavljivanjem intimne korespondencije gđe Klaić s ljubljanskim profesorom Graferauerom. Tada je, posredstvom Partije (M. Prelog), Šidak bio obavezan da omogući Lučićev doktorski postupak, ali je Lučić morao otići s Fakulteta. Otada, on bez ičije pomoći, u najtežim okolnostima, vlastitim neumornim radom izgrađivao svoj znanstveni lik. Tek 1973. postao je suradnikom fakultetskog Instituta; na katedru se nije vratio nikada, a honorarna predavanja mogao je držati tek nakon Klaićkine i Šidakove smrti.” (str. 132-133).

Naveo sam ovaj citat da bih lakše predočio što i kako M. Brandt piše, što je on “kadar učiniti”. I u ovom tekstu on donosi brojne neistine.

O asistentu J. Lučiću. Prof. M. Barada predložio je na sjednici Fakultetskog vijeća od 10. lipnja 1952. god. da se “raspiše natječaj za popunjenje jednog mjesta asistenta za predmet starije hrvatske povijesti”. Prof. Šidak je podržao taj prijedlog i istakao “da za to mjesto postoji jedan sposoban student”. Mislio je na J. Lučića, koji je krajem 1952. izabran za asistenta na tom nastavnom predmetu, a počeo je raditi na Fakultetu 1. siječnja 1953. godine.²⁰

Nakon odlaska prof. Barade u mirovinu, krajem 1954. godine, na tom su nastavnom predmetu (“starija hrvatska povijest”) ostali: docent dr. N. Klaić i asistent J. Lučić. Oni su nekoliko godina dobro međusobno surađivali, a onda je 1957. između N. Klaić i J. Lučića izbio sukob. Sukob je bio osobne naravi. Ovdje stoga nije nužno da istražim uzroke tog sukoba. No, jedno je sigurno: niti je prof. Šidak bio taj koji je uzrokovao taj sukob niti je taj sukob izbio tobože kao dio nekog smišljenog plana. Štoviše, u cilju da taj sukob smiri, i da se problem riješi unutar Odsjeka, prof. Šidak je predložio J. Lučiću da pređe kao asistent na drugu katedru. A onda su se u taj slučaj umiješali članovi Partije, čiji je najaktivniji član na Odsjeku bio M. Brandt. Tada su članovi Partije Lučiću predložili: ili da pređe na drugu katedru (prijedlog prof. Šidaka) ili da napusti Fakultet. Lučić se je dugo dvoumio, a onda je ipak odlučio otići, pa je Fakultetskom vijeću podnio “otkaz”, koji je na sjednici od 5. veljače 1958. god. prihvaćen.²¹ Međutim, Lučić je još radio na Fakultetu do 31. kolovoza 1958. godine.²² No, kada je već o tome riječ, potrebno je istaći slijedeće. Tada je M. Brandt bio docent. Bio je sam na katedri za opću povijest srednjeg vijeka. Moramo dakle postaviti pitanje: kako to da tom “školovanom stručnjaku za medievalnu latinštinu i pomoćne povijesne znanosti”, tom “zaslužnom povjesničaru”, tom “nagrađivanom studentu i asistentu”, kako sam svjedoči, nije ponudio da pređe na katedru koju on vodi? Naime, od 1. siječnja 1958. godine Brandt je bio šef katedre za opću povijest srednjeg vijeka.²³ Mogao je dakle Lučića zadržati. Zašto to nije učinio? Citav daljnji razvoj događaja pokazuje da prof. Šidak nije bio umiješan u izbijanju tog sukoba. Ne samo da je Lučića htio zadržati na Fakultetu, nego je i nakon njegova odlaska godinama neprekidno s njim surađivao: objavljivao je Lučićeve

²⁰ Arhiv Filozofskog fakulteta, Zapisnici Fakultetskog vijeća 1952. godine, sjednica Vijeća od 10.VI.1952. g.

²¹ Arhiv Filozofskog fakulteta, Zapisnici Fakultetskog vijeća 1958. godine, sjednica Vijeća od 5.II.1958. g.

²² Arhiv Filozofskog fakulteta, osobni spisi J. Lučića

²³ Arhiv Filozofskog fakulteta, osobni spisi M. Brandta

brojne radove u “Historijskom zborniku” i bio mu mentor tijekom izrade disertacije.

Da bi pokazao koliko su tobože progonili J. Lučića, M. Brandt tvrdi da mu je N. Klaić “čak onemogućavala da se služi fakultetskom knjižnicom” (str. 155). To međutim nije istina. *Istina je ovo*: J. Lučić je kao asistent vodio i sređivao knjižnicu Odsjeka za povijest, tzv. “fakultetsku knjižnicu”. To su tada radili asistenti, to je bio dio njihovih obaveza. Uz ostalo, to dokazuje slijedeći dokument. J. Lučiću je bilo određeno (tu je odluku donio dekan Fakulteta) da njegov predik radnog odnosa nastupi 30. lipnja 1958. godine. Međutim, zbog Lučićeva rada i obaveza u toj knjižnici, dekan je donio drugu odluku kojom rješava “da se rok za razrješenje produži od 30. lipnja 1958. do 31. kolovoza 1958. s razlogom što Josip Lučić imade dužnost da sredi poslove u vezi s radom biblioteke Seminara za hrvatsku povijest”.²⁴

Kada je riječ o Lučićevoj disertaciji i o njezinoj obrani, M. Brandt, kako smo upoznali, tvrdi slijedeće:

- a) Lučić je prije odlaska s Fakulteta imao “dovršenu doktorsku radnju” i predao ju je 3 godine prije, dakle 1955. godine.
- b) Međutim, “Šidak mu je dovršenu doktorsku radnju 3 godine zadržavao u svojoj ladici kako ne bi mogao doktorirati i postati docentom”.
- c) No, “posredstvom Partije” Šidak je “bio obavezan da omogući Lučićev doktorski postupak, ali je Lučić morao otići s Fakulteta”.
- d) Prema tome, Lučić je doktorirao prije no što je otišao s Fakulteta, tj. doktorirao je 1958. godine!

Međutim, ništa od toga nije istina. To je, kako bi on profinjenim jezikom rekao, vrhunac “bestidne laži”, koje je on svakom prilikom, pa i u mom i Lučićevu prisustvu prije mnogo godina, više puta ponavljao, iako smo znali da to nije istina. *Istina je ovo*:

Lučić nije “dovršio doktorsku radnju” prije odlaska sa Fakulteta, već je predao disertaciju (pod naslovom: “Ekonomsko-društveni odnosi u dubrovačkoj Astoreji”) Filozofskom fakultetu tek potkraj lipnja 1961. godine. Na sjednici Fakultetskog vijeća od 27. listopada 1961. god. izabrana je komisija za ocjenu disertacije J. Lučića u ovom sastavu: prof. J. Tadić iz Beograda (predsjednik komisije i glavni ocjenjivač) te prof. M. Prelog i prof. J. Šidak kao članovi komisije.²⁵ Do jeseni 1962. god. glavni ocjenjivač (prof. J. Tadić) nije ispunio svoju zadaću, jer je, kako je objasnio, “bio spriječen da izradi” tu ocjenu zbog prezauletosti. No, u međuvremenu je SAN u Beogradu izdala knjigu njemačke historičarke I. Mahnkenove, prof. Sveučilišta u Göttingenu, pod naslovom “Dubrovački patricijat u XIV. vijeku”. Iako je utvrđeno da je djelo izašlo nakon što je J. Lučić predao disertaciju, ta je knjiga ipak prouzrokovala daljnji zastoje u njezinom ocjenjivanju. Naime, svi su se članovi komisije tada složili da je to djelo njemačke historičarke veoma značajno i da stoga Lučić mora proučiti tu knjigu, pogotovo zato jer je rađena na arhivskim izvorima, i da zauzme svoj stav o njoj u svojoj disertaciji, te da disertaciju, ukoliko je potrebno, preradi. Lučić je to učinio, pa je 5. studenog 1962. god. predao komisiji “elaborat” u kojem je “izrazio spremnost” da popis vlastele, koji donosi Mahnkenova u knjizi, primi “kao temeljni”, iako se u svim pojedinostima s njime nije složio. Međutim, komisija je i u “nekim drugim dosta važnim pitanjima” zauzela drugačije stajalište od J. Lučića. Nezadovoljan spomenutim “elaboratom”, prof. J. Tadić je u svoje ime, pismom od 2. ožujka 1963. godine, zatražio od J. Lučića da “jedan dio svoga rada” preradi da “bi se mogao primiti”. Detaljno mu je iznio “glavne zamjerke” o kojima on mora “voditi računa”. Prof. Tadić

²⁴ Arhiv Filozofskog fakulteta, osobni spisi J. Lučića

²⁵ Arhiv Filozofskog fakulteta, Zapisnici Fakultetskog vijeća 1961. godine, sjednica Vijeća od 27.X.1961. g.

je svoju konačnu ocjenu tada uvjetovao prerađbom doktorske radnje. S tim gledištem prof. Tadića nisu se više složili prof. Šidak i prof. Prelog. O tome je prof. Šidak istakao: “Protivno prof. Tadiću, ostali su članovi komisije smatrali, iz načelnih razloga, da kandidat, koji inače pokazuje nesumnjivu sposobnost za znanstveni rad, ne mora u svemu pristati uz mišljenje referenata (tj. uz mišljenje članova komisije; op. P. K.)” Lučić je ipak “pristupio mjestimičnoj preradi teksta”, pa je 7. svibnja 1963. predao komisiji 103 stranice novog teksta. Napisao je čitava nova poglavlja o vlasteli i pučanima zemljoposjednicima, te o “Astareji kao sastavnom dijelu Dubrovnika”. Međutim, nakon što je primio tu preradu Lučićeve disertacije, prof. Tadić je, ne obavijestivši o tome ostale članove komisije, javio pismom od 8. lipnja 1963. godine Filozofskom fakultetu da ga “kandidat ni svojim prerađenim tekstom nije zadovoljio”, te zbog toga više ne može biti član komisije. O tome je raspravljalo Fakultetsko vijeće, koje je na sjednici od 1. srpnja 1963. imenovalo novu komisiju za ocjenu Lučićeve disertacije u ovom sastavu: prof. J. Šidak (kao predsjednik komisije i kao glavni ocjenjivač) te prof. M. Prelog i prof. M. Brandt kao članovi komisije. Prof. Šidak je 19. travnja 1964. podnio opsežan izvještaj o toj disertaciji; taj su izvještaj glavnog ocjenjivača ostali članovi komisije samo supotpisali. Krajem istog mjeseca J. Lučić je obranio svoju disertaciju.²⁶

Morao sam sve ovo detaljno navesti da bih dokazao: 1) da J. Lučić nije predao disertaciju 1955. godine; 2) da tu disertaciju, budući da tada još nije ni postojala, prof. Šidak nije mogao “tri godine zadržavati u svojoj ladici” kako tobože Lučić “ne bi mogao doktorirati i postati docentom”; 3) da je Lučić disertaciju predao tek 1961. godine; 4) da je zatim Lučić tu disertaciju prerađivao od 1962. do 1963. godine; 5) međutim, da ni tada obrana te disertacije nije ovisila o prof. Šidaku, nego o glavnom ocjenjivaču prof. J. Tadiću; 6) da je napokon 1. srpnja 1963. izabrana nova komisija za ocjenu te disertacije u koju je kao treći član izabran i M. Brandt, koji je supotpisao ocjenu glavnog ocjenjivača prof. Šidaka.

Nadalje, kao dokaz navodim ovo: od 1953. godine dalje J. Lučić je neprestalno surađivao s prof. Šidakom, dakle i u razdoblju nakon njegovog odlaska s Fakulteta. Najbolji dokaz za to jest slijedeće: J. Lučić je neprekidno objavljivao radove u “Historijskom zborniku” kojeg je uređivao prof. Šidak. Pritom je Prof. Šidak stalno pozivao Lučića na suradnju i bio mu mentorom. Lučić je u tom znanstvenom časopisu, samo u prvih 20 brojeva (do 1967. god.) objavio pet (5) opsežnih znanstvenih rasprava i preko 40 stručnih radova. Napokon, mogao bih svjedočiti o tome što je J. Lučić u mom prisustvu rekao prof. Šidaku 1973. godine kada mu je zahvalio što ga je stalno podržavao i pomagao mu. No, dokumenti koje sam naveo dovoljan su dokaz da su Brandtove tvrdnje neistinite, i da je na tim neistinama stvarao monstruozne konstrukcije. Nakon svega nameće se pitanje kako tumačiti tekst M. Brandta u njegovim “političkim uspomenuama”? Jer, dakako, nije riječ samo o neozbiljnosti i neodgovornosti, nije samo riječ o tome da on ne govori istinu. On, kako vidimo, izmišlja događaje, pridaje im krajnje negativna svojstva, povezuje ih uz neke osobe, a onda na osnovi tih izmišljotina tj. neistinitih premisa stvara jezive optužbe. Pritom svjesno izriče neistine i obmane, i sve to godinama širi oko sebe, da bi sada to i “ovjekovječio” u toj knjizi. Imajući to u vidu, i znajući što je on “kadar učiniti”, potpuno se slažem s ovim njegovim riječima: “zbog čega tako destruktivno, radije putem zla, nego dogovorima i dobronamjernošću? Zar se zaista mora biti zvijer da bi se čovjek mogao održati? Ima li uopće smisla štremiti istini, spoznaji, slikarstvu, komponiranju glazbenih poema, ako je čovjekova praksa tako strašna?” (str. 59)

²⁶ Usp. o svemu tome: Arhiv Filozofskog fakulteta, disertacija J. Lučića i dokumenti vezani uz nju.

Objavljivanje rasprava i “znanstvena blokada”. Sada nam je posve jasna “Brandtova metoda” koju je razvio u svojim “političkim uspomename”. On nas najprije uvjerava da je već u mladosti upoznao ljude koje je “sjedinjavalo veliko poštenje, čvrsto zadana riječ, istinoljubivost i nepoznavanje laži”. Zatim nas uvjerava da je i on sve te vrijednosti prihvatio i slijedio ih kao svoj uzor: “Ta svekolika himnička dobrota bez zlopakosti slijegala se u meni i oblikovala kao temelj opstanka. Zavjetovao sam se sebi da ću i ja živjeti tako.” (str. 183)

Međutim, on tvrdi da se već na početku karijere (doktorat, habilitacija, docentura, znanstveni razvoj) susreo s “izvorima zla”, koji se nalaze u opakim i “zlim ljudima”: “Ishodište zlodjela bili su ljudi, pa je njih trebalo nadvladati”. Oni su ga “proganjali”, “mrzili” i “zlostavljali” čitavog radnog vijeka, sve do “smrti mrzitelja”. Oni su krivci za sve njegove neuspjehe: oni su ga neprekidno i surovo ometali u njegovom stručnom i znanstvenom radu. No, stvarnost je, kako smo upoznali, bila posve drugačija. Gdje je tu Brandtova odanost istini, istinoljublju i dobroti? Gdje se u tom slučaju nalaze “izvori zla”?

Međutim, Brandt je otišao još dalje u dokazivanju da se “izvori zla” nalaze kod drugih “njemu nepoćudnih ljudi”. Kada je otkrio gdje i u kojim se “ljudima” nalaze “izvori zla”, kada je otkrio “ishodište zlodjela” i vezao ih uz određene “ljude” (J. Šidaka, N. Klaić i druge povjesničare), M. Brandt je nastojao dalje dokazati: 1) da je morao dugo čekati (“i po 2 ili 3 godine”) da mu se u znanstvenom časopisu objave naučne rasprave (glavni krivac: prof. Šidak); 2) da su mu u isto vrijeme “zatvorili svaki pristup znanstvenoj problematici iz hrvatske povijesti” (glavni krivci: prof. Šidak i prof. N. Klaić); 3) štoviše, da mu “nije bilo dopušteno da piše o hrvatskoj povijesti”; 4) da su ga stoga “iz nje” tj. iz hrvatske povijesti “potiskivali svi” (G. Novak, V. Bogdanov, J. Šidak i N. Klaić); 5) da se je zbog svega toga “našao u potpunoj znanstvenoj blokadi”!

To je, dakako, najveće zlo koje se može dogoditi jednom znanstveniku! No, da li je sve to istina?

Upoznajmo ipak najprije njegove riječi o tome koje ponavlja na više mjesta u knjizi: J. Šidaku i N. Klaić “je bila glavna svrha s jedne strane ratovati protiv Bogdanova, a u odnosu prema meni zatvoriti mi svaki pristup znanstvenoj problematici iz hrvatske povijesti. Moje rasprave o Trogiru, o Dubrovniku, nikako nisu, i po dvije ili tri godine, dočekale da budu tiskane u Historijskom zborniku, jedinom povijesnom časopisu u Hrvatskoj, kojem je Šidak bio glavnim urednikom preko 30 godina, sve do smrti. – Tako sam se do kraja pedesetih godina našao u potpunoj znanstvenoj blokadi. Nije mi bilo dopušteno da pišem o hrvatskoj povijesti i iz nje su me, svaki iz svojih razloga, potiskivali svi: Novak, Bogdanov, Šidak i Klaićeva.” (str. 66) Ispitajmo da li su istinite te njegove tvrdnje.

- a) Brandt, dakle, tvrdi da je svoje “rasprave” (u množini!) davao da se objave u Historijskom zborniku. Nije naveo da mu ih prof. Šidak nije htio objaviti, što bi on svakako istakao da se je to dogodilo, već samo spominje da je dugo čekao (“i po 2 ili 3 godine”) da se njegove “rasprave” tiskaju.
- b) Ključno je sada pitanje: o kojim je Brandtovim “raspravama” riječ i koliko ih je objavio u Historijskom zborniku? Kako smo vidjeli, on piše: “moje rasprave o Trogiru, o Dubrovniku”. Iz toga se može zaključiti: (1) ili da je napisao i objavio više rasprava “o Trogiru” i “o Dubrovniku” ili (2) da je napisao najmanje 2 “rasprave”, i to jednu “o Trogiru”, a drugu “o Dubrovniku”.
- c) Međutim, ni to ne odgovara stvarnosti. *Istina je ovo:* od kada je došao na Fakultet, od 1952. godine, u prvih 20 godina izlaženja Historijskog zbornika do 1967. godine, M. Brandt je objavio samo jednu raspravu u tom časopisu (pod naslovom: “Jedna epizoda oko uvođenja papinske desetine u Dalmaciji”, Historijski zbornik VII, Zagreb 1954. godine). I to je sve!

d) Prema tome, u Historijskom zborniku nema njegovih “rasprava” ni “o Trogiru” ni “o Dubrovniku”, jer ih nije ni napisao! A ako ih nije ni napisao ni predao za objavljivanje u Historijskom zborniku, onda na njih nije ni morao čekati “da budu tiskane”. U tom slučaju ne stoji da je prof. Šidak nad njim uveo “znanstvenu blokadu”, ali otpada i tvrdnja da ga je i dalje “izvrgavao neizmjenjnim zlostavljanjima”. I u tom slučaju je dakle jasno da M. Brandt ne govori istinu.

Drugo, o Historijskom zborniku kao “jedinom povijesnom časopisu u Hrvatskoj”. M. Brandt ni u ovom slučaju ne govori istinu. On nas i ovdje želi uvjeriti: (1) da je prof. Šidak i prilikom objavljivanja njegovih “rasprava” (koje ne postoje!) primjenjivao “metodu otezanja”; (2) da on nije imao drugog izbora, jer je Historijski zbornik tobože bio “jedinu povijesni časopis u Hrvatskoj”; (3) prema tome, slijedi zaključak, da on nije imao gdje drugdje objaviti svoje “rasprave”. Na taj način prof. Šidak je u potpunosti ostvario svoju “glavnu svrhu”: M. Brandtu je uspješno “zatvorio svaki pristup znanstvenoj problematici iz hrvatske povijesti” i uspio je nad njim uvesti “potpunu znanstvenu blokadu”. Sve to, međutim, nije istina.

Brandt je, osim jedne rasprave u Historijskom zborniku, tada objavljivao još i u ovim časopisima: u “Zborniku radova» Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,²⁷ “Starohrvatskoj prosvjeti”,²⁸ u “RAD-u” časopisu Akademije znanosti i umjetnosti,²⁹ “Analima” Historijskog instituta u Dubrovniku,³⁰ “Hrvatskom znanstvenom zborniku”,³¹ “Radovima” Instituta za hrvatsku povijest itd. Kako vidimo, M. Brandt je objavljivao i u drugim časopisima, a to je tek manji broj časopisa u kojima je mogao (unutar Hrvatske i drugih tadašnjih republika) objavljivati povijesne rasprave. Trebalo ih je samo napisati! Zar je nakon svega moguće povjerovati u njegovu tvrdnju da su mu hrvatski povjesničari “zatvorili svaki pristup znanstvenoj problematici iz hrvatske povijesti”? Tko može slobodnom i vrijednom znanstveniku, ako to jest, zabraniti da ide u arhive, da istražuje i da objavljuje rasprave. A Brandt je, da je to htio, da je to uradio, imao mogućnosti “tiskati” svoje rasprave u brojnim znanstvenim časopisima. Prema tome, njegova tvrdnja da su ga hrvatski povjesničari doveli “u potpunu znanstvenu blokadu” naprosto je svjesno izrečena neistina i obmana!

Napokon, već ovdje se nameće slijedeće pitanje. Ako je M. Brandt u svojim “političkim uspomenuama”, u djelu koje govori o njegovu životu i radu, u djelu u kojem se zaklinje da govori istinu, a izrekao je toliko neistina, da li je onda istu “znanstvenu metodu” (nepoštivanje povijesnih izvora, krivotvorenje i izmišljanje događaja, iskazivanje neistina itd.) primijenio i u svojim znanstvenim radovima? Nakon što smo upoznali “Brandtovu metodu”, nakon što smo se osvjedočili što je on “kadar učiniti”, tko može biti siguran u to: tko na to pitanje može pouzdano odgovoriti? Tko nakon svega može otkloniti tu sumnju?

O prof. Baradi i o katedri za hrvatsku povijest. Kada se je jednom “uvjerio”, kako smo vidjeli, da je prof. Šidak “izvor zla”, da mu je on “najljući neprijatelj”, da je na Odsjeku za povijest on izvor svih “zlodjela”, da ga neprestalno “izvrgava neizmjenjnim zlostavljanjima”, da na njega stoga stalno obara “kamene stijene” u obliku “zla” i “zlostavljanja”, iako on (M. Brandt) sve njemu (prof. Šidaku) uzvraća “dobrotom” (“vjerovao sam da upravo svome najljućem neprijatelju treba uzvraćati dobrotom, a ne zlom!”), kada je “uredno”

²⁷ M. Brandt, Kada je Wyclif koncipirao svoje učenje o transpustanciji, “Zbornik radova” Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, III. god., Zagreb 1955., 61-69

²⁸ M. Brandt, Susret vikilifizma s bogumilstvom u Srijemu, “Starohrvatska prosvjeta”, ser. III., sv. 5, Zagreb 1956., 33-64

²⁹ M. Brandt, Utjecaji patristike u ranom bogumilstvu i islamu, RAD JAZU, knj. 330, Zagreb 1962., 57-84

³⁰ M. Brandt, Dubrovnik i heretička Bosna u prvoj polovici XIII. stoljeću, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, god. XII., Dubrovnik 1970., 27-56

³¹ M. Brandt, Dualistička zamisao o otkupu davoljeg prava na čovjeka u novozavjetnim tekstovima i patristici, Hrvatski znanstveni zbornik, I, Zagreb 1971., 191-230

složio sve te premise, M. Brandt se dakako više nije mogao zaustaviti. On više nije mogao obuzdati maštu. Pri tome je i u ovom slučaju izgubio svaku mjeru i prešao granicu dopuštenog i uobičajenog ne samo u znanstvenoj zajednici nego uopće. Idući, naime, svojim “tokom misli”, on je napokon prof. Šidaka optužio da je “žestoko, naprasito i silovito polemizirao” sa svojim bolesnim kolegom na Odsjeku za povijest nastojeći ga svjesno i “namjerno usmrtniti”!

No, najprije upoznajmo Brandtove riječi o tome: “Ali, bilo je strašno podnijeti kako je on (prof. Šidak; op. P. K.) na sjednicama Fakultetskog vijeća mučio moga starog profesora Baradu, bolesnoga od povišenog tlaka. Svaku prigodu iskorištavao je da žestoko, naprasito i silovito polemizira s njim, svjestan da mu pogoršava zdravstveno stanje. Uvjeren sam bio da ga namjerno namjerava usmrtniti. Slično je s prof. Baradom na sjednicama u Akademiji postupao i njegov drugi neprijatelj, podpredsjednik Akademije, Marko Kostrenčić. Tako je Barada bio atakiran s dvije strane. Najzad ga je, tek što se s Fakulteta vratio kući, udarila kap, i on je uskoro umro (1957).” (str. 60-61)

Ako pažljivo analiziramo navedeni tekst, koji M. Brandt vrlo sugestivno donosi u svojim “političkim uspomename”, možemo zaključiti ovo: (1) da su i prof. Barada i prof. Šidak bili članovi Fakultetskog vijeća; (2) da je prof. Barada bio stalni član tog Vijeća sve do 1957. god. tj. da je radio na Fakultetu sve do smrti; (3) da je cijelo to vrijeme (sve do 1957. god.) u svakoj prilici prof. Šidak “žestoko, naprasito i silovito polemizirao” s prof. Baradom; (4) da mu je na taj način svjesno “pogoršavao zdravstveno stanje”; (5) da je M. Brandt čitavo to vrijeme bio prisutan na tim sjednicama Vijeća i da je na taj način bio svjedok Šidakovih “brutalnih napada” na Baradu (“bilo je strašno podnijeti kako je on na sjednicama Fakultetskog vijeća mučio moga starog profesora Baradu”); (6) napokon, da je Brandt, kao svjedok tih napada, kao član Vijeća, stekao uvjerenje da Šidak “namjerno namjerava usmrtniti” Baradu.

Međutim, kao i u drugim primjerima, i u ovom slučaju je stvarnost bila posve drugačija. I u ovom slučaju M. Brandt je sve izmislio, ali vrlo opako!

Naime, prof. M. Barada je 1954. godine navršio 65 godina života i krajem šk. god. 1953./54. otišao je u mirovinu. Dakle, od početka šk. god. 1954./55. (tj. od listopada 1954. god.) više ne radi na Fakultetu, stoga ne prisustvuje ni sjednicama Odsjeka ni sjednicama Fakultetskog vijeća.³²

Ključno je ipak pitanje: da li je M. Brandt prisustvovao sjednicama Vijeća dok je prof. Barada radio na Fakultetu? Kako smo vidjeli, Brandt je za asistenta na Fakultetu izabran 1952. godine, gdje je počeo raditi 26. kolovoza iste godine. Od listopada 1952. do prosinca 1953. godine on je na specijalizaciji u Parizu i Londonu. Na Fakultetu je dakle ponovo prisutan (dok je prof. Barada još na Fakultetu) od siječnja do kraja rujna 1954. godine. Ali tada je Brandt bio zauzet oko disertacije (dovršavanje, prijava, obrana). Osim toga kao asistent nije prisustvovao sjednicama Vijeća. Član Fakultetskog vijeća M. Brandt je postao tek nakon što je obranio disertaciju, tek šk. god. 1954./55., ali tada na sjednicama Vijeća više nema prof. Barade, jer je on otišao u mirovinu i više ne radi na Fakultetu.

Prema tome, M. Brandt je sve izmislio, ali to očito ne smeta. On je svoje “izrekao”, i ukoliko to ne odgovara stvarnosti, utoliko gore po stvarnost!

Drugo, o aktivnosti prof. Barade i prof. Šidaka na sjednicama Fakultetskog vijeća. Pregledao sam mnoge zapisnike sjednica Fakultetskog vijeća, od šk. god. 1945./46. do 1972./73., kada je prof. Šidak otišao u mirovinu.

Gotovo na svakoj sjednici, a to se ponavljalo svake godine, prof. Šidak je među nekoliko najaktivnijih članova Vijeća. On je, sve do svoga umirovljenja

³² Vidi o tome: Arhiv Filozofskog fakulteta, Zapisnici Fakultetskog vijeća 1955., sjednica Vijeća od 9.III.1955.; i osobni spisi M. Barada

1973. godine, gotovo stalni i redoviti član Vijeća. Raspravljao je, vrlo često, o svim najvažnijim problemima vezanim za organizaciju nastavnih predmeta, katedara, Odsjeka i Fakulteta u cjelini; raspravljao je o magisterijima, doktoratima, o odnosu Fakulteta prema Sveučilištu i prema cjelokupnoj kulturnoj zajednici. Uz to, bio je tri puta dekan Filozofskog fakulteta.

No, ono što je za nas ovdje najvažnije, o čemu raspravljam, jest to da ni u jednoj diskusiji prof. Šidaka nisam zamijetio ono u što nas uvjerava M. Brandt. Ni na jednom mjestu, ni u jednoj diskusiji prof. Šidaka nisam uočio da je on izlagao žučljivo i pretjerano polemično. Lako možemo zamijetiti da je uvijek birao riječi i način izlaganja. Sve to možemo lako provjeriti u tim dokumentima.

Uz to je važna činjenica da je prof. Barada, za razliku od prof. Šidaka, rijetko govorio na sjednicama Vijeća. Uzimao je riječ uglavnom onda kada je davao neke prijedloge vezane uz svoju katedru. No, sasvim suprotno od onog što tvrdi M. Brandt, prof. Šidak je u većini slučajeva podržavao prijedloge prof. Barade. Tako je naprimjer podržao prijedlog za izbor M. Brandta i J. Lučića za asistenta, o čemu sam naprijed pisao. Samo u jednom slučaju prof. Šidak se nije složio s prijedlogom prof. Barade. I to kada je prof. Barada 1951. godine predložio da se M. Brandt izabere za "predavača" na predmetu Novovjekovna hrvatska povijest. Tada je prof. Šidak zastupao gledište, koje je više puta dosljedno ponavljao, "da ne može biti predavačem tako važnog predmeta netko, tko o njemu nije ništa napisao, niti je o njemu štogod progovorio".³³ aU tome je svemu prof. Šidak iskazivao racionalnost. Naime, pokazao sam da se je on 1952. god. zauzeo da M. Brandt bude izabran za asistenta na nastavnom predmetu Opća povijest srednjeg vijeka. Obrazložio je to time što Brandt "dovršava svoju disertaciju". A tema njegove disertacije bila je, kako smo vidjeli, iz srednjeg vijeka. Posve je dakle logično da bude izabran za asistenta na onom području (znanstvenom i nastavnom) čime se bavi, a to je srednji vijek.

Međutim, i u tom slučaju prof. Šidak je govorio odmjereno i veoma biranim riječima. U svim tim dokumentima, ni u jednom slučaju, ne nalazimo da je prof. Šidak "žestoko, naprasito i silovito polemizirao" bilo s kim, pa ni s prof. Baradom, kako to sugerira i izmišlja M. Brandt u "političkim uspominama". Naprotiv, njegove su diskusije primjer u svakom pogledu. Pred nama se pokazuje sveučilišni profesor, slobodni intelektualac širokih vidika, koji je i na sjednicama Vijeća budno pratio sve ono što se događalo na razini Fakulteta i Sveučilišta, ali i na razini cjelokupne zajednice. Mogao bih to ilustrirati brojnim primjerima.

Prof. Šidak je na sjednici Fakultetskog vijeća od 1. srpnja 1953. godine pokrenuo pitanje uključivanja Fakulteta u organizaciju tečajeva za srednjoškolske profesore. Upoznajmo taj problem preko zapisnika sjednice Vijeća: "Prof. Šidak smatra, da je ne samo pravo, nego i dužnost Fakulteta, da sudjeluje u organizaciji tih tečajeva, jer je prije svega on pozvan da se brine za daljnje usavršavanje srednjoškolskih nastavnika. Osim toga smatra psihološki vrlo nezgodnim, što se među trojicom rukovodilaca tečaja iz jezika, književnosti i povijesti, ne nalaze nijedan Hrvat, iako se radi upravo o tzv. nacionalnim predmetima. Radi se o načelnom pitanju, a ne osobnom, jer osobe spomenutih rukovodilaca prof. Šidak vrlo uvažava, a osim toga je prof. Bogdanov član ovog Vijeća."³⁴ Da li je M. Brandt tada imao hrabrosti da to javno izjavi? Da li je tada imao takva uvjerenja?

O odnosu prof. Barade i prof. Šidaka prema katedri za hrvatsku povijest. O povijesti katedre za hrvatsku povijest postoji obilje dokumenata. M. Brandt očito ne pozna te izvore.

³³ Usp. o tome: Arhiv Filozofskog fakulteta, Zapisnici Fakultetskog vijeća 1952. godine, sjednica Vijeća od 10.VI.1952.

³⁴ Isto, sjednica Vijeća od 1.VII.1953. godine

U vezi s tim ovdje ću se za sada osvrnuti samo na neke probleme vezane uz tvrdnje M. Brandta. On naime u “političkim uspomename” tvrdi slijedeće:

- a) Prof. Barada je 1940. godine, nakon smrti prof. Šišića, “postao profesor hrvatske povijesti” na Filozofskom fakultetu.
- b) “Šidak je 1943. dekretom ustaškog ministarstva prosvjete, bez izbora u profesorskom kolegiju, bio imenovan profesorom za bosansku povijest. Ali njegovi su planovi bili da preuzme katedru cijele hrvatske povijesti.” (str. 41) Stoga je radio sve da Baradu “ukloni” s katedre za hrvatsku povijest.
- c) Godine 1945. “posebna katedra za bosansku povijest je ukinuta, a Šidak je imenovan profesorom za svjetsku povijest novoga vijeka, kojom se dotada nije bavio. (...) Ali svoj projekt o osvajanju katedre za hrvatsku povijest nije napuštao.” (str. 42) Sada je “iznašao druga sredstva” da ostvari “svoj plan”: nalazio je “ljude” (V. Bogdanova) koji će mu u ostvarivanju tog “plana” pomoći, “sklapao je pakt” sa svima samo da bi “uklonio” prof. Baradu, pa je u tu svrhu “podjarmio” njegovu asistenticu (N. Klaić) protiv njega, okupljao je oko sebe “svoje podanike” i “karijeriste” koji su se “dodvoravali njegovoj silničkoj moći”, a “u to sluganstvo ubrajala se nelojalnost prema Baradi” itd. (str. 41-45 i 185)

Kao i u drugim primjerima koje sam naveo, tako je i u ovom slučaju stvarnost bila gotovo posve drugačija. Prof. Šidak i prof. Barada su zastupali različita gledišta o nekim problemima heretičke “Crkve bosanske”. Ali to je bilo neslaganje na stručnom i znanstvenom području. I to neslaganje nikada nisu prenijeli na pedagoško-odgojno područje. I jedan i drugi bili su ozbiljni i časnii profesori, koji su se odgovorno odnosili prema svom pozivu i prema svojim obavezama. Već sam spomenuo da u dokumentima ne nalazimo dokaz, koji nam M. Brandt uporno ponavlja, da je između te dvojice sveučilišnih profesora dolazilo do sukoba oko načina organizacije katedre za hrvatsku povijest. Dokumenti o tome govore suprotno. Prof. Šidak je, kako sam spomenuo, u više slučajeva podržao prof. Baradu kada se radilo o boljoj organizaciji katedre za hrvatsku povijest.

Međutim, nije istina da je prof. Šidak “dekretom ustaškog ministarstva prosvjete, bez izbora u profesorskom kolegiju, bio imenovan profesorom za bosansku povijest”.

Istina je ovo: god. 1943. dekan Filozofskog fakulteta (tada: Mudroslovnog fakulteta) prof. Lj. Hauptmann predložio je izbor dr. J. Šidaka za docenta na katedri za “Hrvatsku narodnu povijest”. Na temelju te “odluke” Filozofskog fakulteta, tadašnji je Savjet Ministarstva narodne prosvjete 15. svibnja 1943. potvrdio taj izbor J. Šidaka za docenta. Zatim je 10. prosinca 1945. imenovan za izvanrednog profesora na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu na katedri za Opću povijest novog vijeka, a imenovan je “na prijedlog” Ministarstva prosvjete “Narodne vlade Hrvatske” i “na temelju izbora” na Filozofskom fakultetu. Na istoj je katedri 1953. godine imenovan za redovnog profesora. Čitavo to vrijeme prof. Šidak je vodio posebnu brigu za unapređenje i razvoj hrvatske historiografije.

No, kada je riječ tobože o njegovom “planu za osvajanje” katedre za hrvatsku povijest, u što nas M. Brandt želi uvjeriti, evo najzanimljivijeg događaja u svemu tome:

Prof. Barada je, kako sam naveo, otišao u mirovinu krajem šk. godine 1953./54. Prof. Šidak je na katedru za hrvatsku povijest prešao tek šk. godine 1958./59. Da je imao svoj “potajni plan” mogao ga je ostvariti prije, jer od kraja 1954. godine prof. Barade više nema na Odsjeku. Bio je dakle neki drugi i važniji razlog zašto je prof. Šidak prešao na katedru za hrvatsku povijest. Bilo je to nužno iz više razloga. A ovo je najvažniji događaj u svemu tome: Na V. redovnoj sjednici Fakultetskog vijeća, od 10. siječnja 1958. godine, 5. točka

dnevnog reda glasi: “Prijedlog historijske grupe (tj. prijedlog Odsjeka za povijest; op. P. K.), da se dio nastave iz hrvatske povijesti povjeri prof. dr. Jaroslavu Šidaku, i da ga Vijeće izabere za vršioca dužnosti predstojnika Seminara (tj. katedre; op. P. K.) za hrvatsku povijest.” “Referat i prijedlog” Odsjeka za povijest (“historijske grupe”) čitao je na sjednici Fakultetskog vijeća dr. M. Brandt kao “tajnik grupe” tj. kao pročelnik Odsjeka za povijest.

Tom se je prijedlogu na sjednici Vijeća suprotstavio jedino prof. V. Bogdanov. Međutim, tada se je na sjednici Vijeća M. Brandt veoma oštro sukobio s prof. Bogdanovim: Brandt je vrlo odlučno branio prijedlog “historijske grupe” i prijedlog da prof. Šidak preuzme nastavu iz novovjekovne hrvatske nacionalne povijesti i da ga se izabere za “predstojnika” katedre za hrvatsku povijest.

Možemo zaključiti da je taj prijedlog kasnije na Vijeću prihvaćen, i da je prof. Šidak zatim preuzeo tu novu dužnost samo zahvaljujući odlučnom zalaganju M. Brandta. Veoma je dobro branio taj prijedlog, a još je bolje objasnio potrebu zašto se je Odsjek odlučio za taj prijedlog. Nije se tada bilo lako suprotstaviti V. Bogdanovu. To je, o tome nema spora, M. Brandt uspješno uradio. Prema tome, ako je prof. Šidak imao “svoj projekt o osvajanju katedre za hrvatsku povijest”, onda mu je u njegovu ostvarenju pomogao upravo M. Brandt. Prof. Šidak je na tu novu dužnost došao u pravo vrijeme, a svoje je obaveze obavio na najbolji mogući način. Ostavio je neizbrisiv trag (1) na pedagoško-odgojnom području (kao dobar predavač i vrstan pedagog), (2) na području razvoja hrvatske historiografije, (3) utjecao je na bolju organizaciju katedre za hrvatsku povijest i (4) mnogo je pridonio u odgoju mnogih generacija vrsnih hrvatskih povjesničara. Bio je erudita, vrstan pedagog i veliki Učitelj. O tome ću, kako sam najavio, opširnije pisati na drugom mjestu. Zašto? Dakako ne samo zbog ovog nemilosrdnog napada M. Brandta. Nužno je o tome pisati i iz drugog razloga: moramo upoznati temeljne vrijednosti u razvoju naše historiografije, jer samo na temelju dobrog poznavanja osnovnih vrijednosti koje je ostvarila naša historiografija u prošlosti možemo ići dalje, možemo uspješno razvijati našu povijesnu znanost. Prema tome, potrebno je mnogo znanja, tolerantnosti i ozbiljnosti da našu povijesnu znanost unaprijedimo.

Kada se jedan od naših najstarijih povjesničara osjeća ponukanim da i sebi i sustručnjacima položi račun o svom životnom putu, o svom odnosu prema kolegama povjesničarima i o svom odnosu prema nekim segmentima povijesne struke, to svakako mora pobuditi interes. Ali u tom slučaju, budući da je riječ o povijesnoj struci, morao sam postaviti pitanje: kakva je razina njegovih “političkih uspomena” i kakve će posljedice ta knjiga ostaviti na povijesnu struku u cjelini? Ako na umu imamo njezinu razinu (nepoštivanje povijesnih izvora, izmišljanje događaja, iskazivanje neistina itd.) ostaje samo jedan zaključak: njegove će “uspomene” u svakom pogledu imati nepovoljne posljedice!

Metoda i način njegova izlaganja nedopustiva su u znanstvenoj zajednici. Ne radi se samo o nepoštivanju povijesnih izvora. On u većini slučajeva, kako sam dokazao, izmišlja događanja, koje zatim vezuje uz neku drugu pojavu ili osobu, i uvjerava nas da je to apsolutna istina. A zapravo na temelju neistina donosi monstruozne konstrukcije. Teško je stoga u njegovim “političkim uspomenama” naći neki podatak ili događaj koji možemo prihvatiti kao vjerodostojan. Ali ne samo zbog izmišljanja događaja, ne samo zato što M. Brandt često ne govori istinu, nego i zbog njegovih krajnje subjektivnih interpretacija mnogih zbivanja.

Veliki je grijeh falsificirati i krivotvoriti povijesne događaje. Nedopustiv je postupak kada se povjesničar ne oslanja na povijesne izvore u traganju za istinom. Ali je još veći grijeh ne govoriti istinu i na temelju neistina iskazivati grдне optužbe. A posljedice takve “metode” su slijedeće. Ako netko to radi sistematski, ako to radi godinama, više od 40 godina, ako to na kraju svoga života želi “ovjekovječiti”, onda to nije ništa drugo nego svjesno izvrgavati

nekoga (svoje kolege po struci) stalnim neprilikama. A to znači samo jedno: svjesno proganjati nekoga godinama, čak i nakon njegove smrti! Gdje se u tom slučaju nalaze “izvori zla”?

Čitajući taj tekst stalno sam se pitao: kako je jedan znanstvenik mogao napisati takvu knjigu? Kako je netko mogao izdati knjigu takva sadržaja? Što je s njom želio postići? Gdje se mi danas nalazimo i u kom se smjeru kreće pojedinac intelektualac i znanstvena zajednica u cjelini? Ima li nade da zajedničkim snagama riješimo krizu povijesne struke danas? Na žalost to nije osamljeni tekst takve vrste.

M. Brandt u svojim “političkim uspomename” stalno ponavlja da se je on uvijek dosljedno, uporno i “nekompromisno” borio za istinu, istinoljublje, poštenje, dobrotu i pravdu. Uvjerava nas da se samo na tim vrijednostima može izgraditi pravedno društvo. Lijepo rečeno! Ali on je u toj knjizi pokazao da se tih vrijednosti (istine, istinoljublja, nepoznavanje laži, pravednosti itd.) nije držao. On je svojom knjigom nanio veliku nepravdu znanstvenoj zajednici. Iznevjerio je temeljna načela povijesne znanosti i etičnosti znanstvenika!

Tu knjigu intelektualac ne može prihvatiti iz više razloga. Ona je puna gorčine, ogorčenosti i jetkosti; u njoj autor neprestalno iskazuje osjećaj i stanje povrijeđenosti i uvrijeđenosti, osjećaj tjeskobe i pomanjkanja vedrine, osjećaj da ga proganjaju, mrže, zlostavljaju, da ga okružuju kolege historičari koji u sebi nose “izvore zla”, koji mu zabranjuju da radi ono što želi, koji nad njim uvode “znanstvenu blokadu”, izoliraju ga i ismijavaju. To je osjećaj i stanje ugroženosti, koje on, kao subjektivne činjenice, prenosi na širu znanstvenu i pedagošku zajednicu. A zapravo u tom slučaju on iskazuje elemente agresivnosti, proganjanja i krajnje nekritičnosti.

Na jednoj strani on je hiperkritičan, pogotovo kada je riječ o “ljudima” u kojima vidi “izvore zla”, na drugoj strani on je djetinje nekritičan prema sebi i svojim djelima. Kada je riječ o tom drugom njegovom stanju, on vjeruje da bi zacijelo postao dobar liječnik (dakako da nije propao na studiju medicine); on je uvjeren da bi bio veliki povjesničar (samo da ga drugi u tome nisu spriječili, da nad njim nisu uveli “znanstvenu blokadu” itd.), da je mogao postati veliki književnik (prema njegovom svjedočanstvu, nakon što je P. Šegedin pročitao njegov književni tekst, rekao mu je: “Toga se teksta ne bi trebao postidjeti ni Thomas Mann. Šteta da se samo time nisi bavio cio život.” !?), mogao je postati veliki političar itd. Uz to, on je uvjeren da je bio izvrstan pedagog, da su ga “studenti smatrali najboljim profesorom na Odsjeku”, iako je zapravo riječ o sveučilišnom nastavniku koji je posjedovao vrlo skromne pedagoške sposobnosti.

O svemu tome ima još mnogo dokumenata, a osobito o djelatnosti i radu M. Brandta na Fakultetu, posebno o njegovom pedagoškom i znanstvenom radu, o drugim njegovim tvrdnjama i postupcima, na jednoj strani, i na drugoj strani o prof. Šidaku kao izuzetnom pedagogu i znanstveniku. Završavam ovaj tekst s osjećajem da nisam uspio pronaći dovoljno jakih, a ipak pristojnih riječi kojima bih osudio tu knjigu i “Brandtove metode”. Ovdje moram stati. Za sada je dosta.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY

INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

29

ZAGREB

1996.

Izdavač: **ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU**

REDAKCIJA:

Branka BOBAN, Neven BUDAK, Mirjana GROSS, Franko MIROŠEVIĆ,
Štefica POPOVIĆ, Nikša STANČIĆ, Božena VRANJEŠ-ŠOLJAN

UREDNIČKI KOLEGIJ:

Ivo GOLDSTEIN, Dragutin PAVLIČEVIĆ, Mario STRECHA

IZVRŠNI UREDNIK:

Mario STRECHA

Adresa uredništva: Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet
Zagreb, Ivana Lučića 3

tel.: 385 (0)1 6120 150 fax: 385 (0)1 6156 879
385 (0)1 6170 685

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis "Radovi" oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije Republike Hrvatske pod br. UP-547/2-84-1984.

ZA IZDAVAČA:
Stipe BOTICA

DESIGN NASLOVNICE:
Iva MAKVIĆ

**PRIJEVOD SAŽETAKA NA
ENGLISKI JEZIK:**
Nikolina JOVANOVIĆ

PRIPREMA ZA TISAK:
Hrvoje STANČIĆ

TISAK:
KRATIS
Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u veljači 1997. godine